

थारु समुदायको परम्परागत विवाहमा आएको परिवर्तन
एक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार पारिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

खिमबहादुर बोहरा

रोल नं. : ५०४

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय क्याम्पस

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

२०७५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

सिफारिश-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयवाट मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र शंकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधिको लागि आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत खिम बहादुर बोहरालले तयार गर्नु भएको “थारु समुदायको परम्परागत विवाहमा आएको परिवर्तन”तुलसीपुरउपमहानगरपालिकाको अध्ययनमा आधारित एक समाजशास्त्रीय अध्ययन सम्बन्धी शीर्षकको शोध-पत्र मेरो सल्लाह र निर्देशनमा रही तयार पार्नुभएको हो । निज विद्यार्थीको लदगनशिलता एवं मेहनतको कदर गर्दै उपरोक्त प्रगतिको कामनाका साथ यो शोधपत्रको उचित मूल्याङ्कनको लागि मूल्याङ्कन समिति समक्ष प्रस्तुत गर्नका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोधनिर्देशक

.....

डा. मनहरि ढकाल

समाजशास्त्रकेन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षको आंशिक पाठ्यक्रम पुरा गर्ने प्रयोजनका निमित्त खिम बहादुर बोहराले तयार गर्नु भएको “थारु समुदायको परम्परागत विवाहमा आएको परिवर्तन”तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको १९ नं वडा अध्ययनमा आधारित एक समाजशास्त्रीय अध्ययन सम्बन्धी शीर्षकको शोध-पत्र समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर उपाधीको लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधकार्य मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे
विभागीय प्रमुख
२. डा. टिकाराम गौतम
वाह्य परीक्षक
३. डा. मनहरि ढकाल
शोध निर्देशक

मिति:

कृतज्ञता-ज्ञापन

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. १९ मा बसोवास गर्ने थारु समुदायको परम्परागत विवाहमा आएको परिवर्तन बारे एक अध्ययन शोध कार्यलाई त्रिभुवन विश्वविद्यालय सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त गर्न यो शोधपत्र पेश गरेको छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्नको लागि आफ्नो व्यस्तताको बाबजुत पनि जुनसुकै बेला पनि तम्तयार भई सहयोग सल्लाह र सहयोग गर्नु हुने आदरणीय गुरु त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुरका प्राध्यापक डा. मनहरी ढकालज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसै गरी मलाई उल्लेखित शीर्षकमा शोधकार्य गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तरगत समाजशास्त्र विभाग तथा विभागीय प्रमुख डा. श्री तुलसीराम पाण्डेज्यूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

त्यसै गरी उल्लेखित शोधका लागि आवश्यक पर्ने क्षेत्रगत अध्ययनका क्रमा तथ्यांक संकलन एवं विषयगत अध्ययनमा सहयोग गर्नुहुने उत्तरदाता, स्थानीय, नागरिक व्यक्ति, बुद्धिजिवी संघसंस्था, लेखने क्रममा हौसला प्रदान गरी वातावरण मिलाई दिने शुभेच्छुकप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

यस शोधपत्रलाई छिटो छरितो टाइप सेटिङ्गमा सहयोग गर्ने रेसुङ्गा कम्प्युटर सर्भिस प्रोप्राइटर नारायण बस्नेतज्यूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा सम्पूर्ण सहयोगीमन, संघसंस्था एवम सहयोगी महानुभावहरुप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दै यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्यांकनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र शिक्षण विभागसमक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

खिम बहादुर बोहरा

विषय सूची

	पृष्ठ संख्या
सिफारिस पत्र	क
स्वीकृति पत्र	ख
कृतज्ञता ज्ञापन	ग
विषय सूची	घ
तालिका सूची	ङ
अध्याय एक : परिचय	१-९
१.१ अध्ययन पृष्ठभूमि	१
१.२ अन्तरजातीय विवाह प्रति थारुहरूको धारणा	६
१.३ समस्याको कथन	७
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	८
१.५ अध्ययनको औचित्य	९
अध्याय दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	१०-१४
अध्याय तीन : अनुसन्धान पद्धति	१५-२४
३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनोट	१५
३.२ अनुसन्धान ढाँचा	१५
३.३ तथ्यांकको प्रकृति र श्रोतहरू	१६
३.४ नमुना सर्वेक्षण	१६
३.५ तथ्यांक संकलन विधिहरू	१८
३.६ तथ्यांकको विश्लेषण विधि	२३
३.७ अध्ययन सीमा	२३
३.८ शोध अध्ययनको सैद्धान्तिक मेल	२४
अध्याय चार : अध्ययन क्षेत्रका परिचय	२५-२६
४.१ तुलसीपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. १९ को परिचय	२५

अध्याय पाँच : थारु समुदायको विवाह	२७-२६
५.१ थारु समुदायको परिचय	२७
५.१.१ विवाह	३०
(क) मागी विवाह	३०
(ख) जारी विवाह	३४
(ग) साटासाट विवाह	३५
(घ) विधवा विवाह	३६
(ङ) विवाह घरुवा (घरज्वाई विवाह)	३७
च) अन्य विवाह	३८
५.१.१ विवाहमा आएको परिवर्तन	३८
क) मागी विवाहमा आएको परिवर्तन	३९
ख) जारी विवाह (उडारी) परिवर्तन	४०
ग) साटासाट विवाह	४१
५.१.२ चाडपर्वहरू र विवाह	४२
(क) माघी (माघेसक्रान्ति) तथा विवाह	४२
(ख) दशैं तथा विवाह	४३
(ग) तिहार (सोहराई) तथा विवाह	४४
(घ) फागु पूर्णिमा (फगुवा)	४५
(ङ) वडकी आईतवार	४५
(च) श्रीकृष्ण जन्माष्टमी पर्व	४६
(छ) नागपञ्चमी	४६
५.१.३ धर्म तथा पूजाआजा	४७
(क) कुलदेवता पूजा (जेठ पूजा)	४७
(ख) ब्रह्मथान पूजा:(ग) लवङ्म्यहा पूजा	४८
५.१.४ धार्मिक अन्धविश्वास	४८
५.१.५ थारु समुदायको जन्म संस्कार	४९
(क) न्वारन	५०
(ख) छेवर	५०

ग) मृत्यु संस्कार	५०
५.१.६ पेशा व्यवसाय	५१
५.१.७ थारु समुदायको घर	५३
५.१.८ जग्गाको स्थिति	५४
५.१.९ कृषि मजदुरी	५५
५.१.१० पशुपालन	५५
५.१.११ व्यापार - व्यवसाय	५६
५.१.१२ नोकरी	५६
५.१.१३ खाद्यान्नको उपलब्धता	५६
५.१.१४ शिक्षाको अवस्था	५७
५.१.१५ शैक्षिक स्थिति कमजोर हुनमा आर्थिक कारण	६१
५.१.१६ सामाजिक कारण	६१
५.१.१७ औद्योगिकरणको प्रभाव	६१
५.१.१८ धार्मिक जनजीवन	६१
५.१.१९ रोग तथा उपचार	६२
अध्याय छ : निष्कर्ष	६३
सन्दर्भग्रन्थसूची	६४-६५
अनुसूची : व्यक्तिगत विवरण	६६-७०

तालिका सूची

	पृष्ठ संख्या
तालिका १.१ : अन्तरजातीय विवाह सम्बन्धी धारणा	९
तालिका ५.१ : मागी विवाह सम्बन्धी थारु समुदायको धारणा	३०
तालिका ५.२ : जारी विवाह सम्बन्धी थारु समुदायको धारणा	३४
तालिका ५.३ : साटासाट विवाह सम्बन्धी थारु समुदायको धारणा	३५
तालिका ५.४ : विधवा विवाह सम्बन्धि थारु समुदायको धारणा	३६
तालिका ५.५ : पेशागत आधारमा नमुना छनौटमा रहेका थारुहरूको विवरण	५१
तालिका ५.७ : नमुना छनौटमा परेका परिवारको घरको किसिम	५३
तालिका ५.८ : नमुना परिवारको जग्गाको स्थिति	५४
तालिका ५.९ : नमूना परिवारको पशुपंक्षीको संख्या	५५
तालिका ५.१० : नमूना छनौटमा परेका घरधुरी अनुसारको खाद्यान्नको उपलब्धता	५६
तालिका ५.११ : नमूना छनौटमा परेका थारु समुदायको शैक्षिक स्थिति	५७
तालिका ५.१२ : लिंग अनुसारको साक्षरता स्थिति	६१
तालिका ५.१३ : कक्षागत रूपमा अध्ययन क्षेत्रका थारुहरूको शैक्षिक स्थिति	६१